

УКРАЇНА

Великодобронська сільська рада
Ужгородського району Закарпатської області
Сорок п'ята позачергова сесія VIII скликання

Р І Ш Е Н Н Я

№ 822

від 29 серпня 2024 року
с. Велика Добронь

Про затвердження «Програми заходів щодо локалізації та ліквідації осередків карантинного бур'яну - амброзії полинолистій та багаторічної рослини - борщівника Сосновського на території населених пунктів Великодобронської сільської ради на 2024 - 2027 рік»

З метою покращення екологічної безпеки, дотримання санітарно гігієнічних норм та правил благоустрою на території Великодобронської сільської ради, відповідно до ст. 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про карантин рослин», Закону України «Про благоустрій населених пунктів», Закону України «Про захист рослин», Закону України «Про охорону земель», «Про затвердження Інструкції з виявлення, локалізації та ліквідації вогнищ карантинних бур'янів», враховуючи пропозиції постійної комісії з питань земельних відносин, природокористування, планування території, будівництва, архітектури, охорони пам'яток, історичного середовища та благоустрою; з питань комунальної власності, житлово-комунального господарства, енергозбереження та транспорту, керуючись п.22 ст.26, ч.6 ст.59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», сільська рада

Вирішила:

1. Затвердити Програму заходів щодо локалізації та ліквідації осередків карантинного бур'яну - амброзії полинолистій та багаторічної рослини борщівника Сосновського на території населених пунктів Великодобронської сільської ради на 2024-2027 рік згідно додатка.
2. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію з земельних відносин, природокористування, планування території, будівництва, архітектури, охорони пам'яток, історичного середовища та благоустрою; з питань комунальної власності, житлово-комунального господарства, енергозбереження та транспорту.

Сільський голова

Федір НАДЬ

ПРОГРАМА
локалізації та ліквідації карантинного бур'яну амброзії полинолистої
та борщівника Сосновського на території населених пунктів
Великодобронської сільської ради на 2024-2027 рік

1. Загальні положення

Програма локалізації та ліквідації амброзії полинолистої та борщівника Сосновського на території населених пунктів Великодобронської сільської ради (далі - Програма) розроблена у відповідності до Законів України «Про карантин рослин» від 30.06.1993 №3348-ХІІ, «Про благоустрій населених пунктів» від 06.09.2005 №2807-IV, «Про захист рослин» від 14.10.1998 №180- XIV, «Про охорону земель» від 19.06.2003 №962-IV, наказів Мінрегіонбуду України від 10.04.2006 № 105 «Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України», Мінагрополітики України від 27.01.2005 №40 «Про затвердження Інструкції з виявлення, локалізації та ліквідації вогнищ карантинних бур'янів».

2. Склад проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання шляхом розроблення і виконання Програми

Карантинні рослини - це особливо шкідливі адвентивні види, яких немає на території країни або вони наявні обмежено і чисельність яких регулюється спеціальними заходами.

Програмою передбачається здійснення комплексу заходів, направлених на локалізацію та ліквідацію вогнищ небезпечних карантинних рослин - на території Великодобронської сільської ради .

Необхідність розробки Програми викликана відсутністю комплексної системи боротьби із зазначеними видами, які набули значного поширення на території нашої громади та негативно впливають на стан довкілля та здоров'я людей.

Програма спрямована на розв'язання проблеми поширення карантинних рослин, і залученням до її виконання суб'єктів господарювання, підприємств та установ усіх форм власності та мешканців громади.

3. Поширення і шкідливість.

Серед великої кількості бур'янів **амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L)** - приносить особливо великі втрати в сільському господарстві, при цьому являючись злїсним карантинним бур'яном. Рослини амброзії виробляють величезну кількість пилку та насіння. Квітковий пилок є дуже небезпечним і шкідливим для людини і при вдиханні з повітрям викликає алергійне захворювання - амброзійний поліноз. Хвороба протікає у вигляді різко вираженого алергійного риніту, кон'юктивіту, бронхіальної астми, мігрені, кропивниці та супроводжується значним знеененням організму. Лікування алергії, спричиненої пилом амброзії, тривале й важке. Негативний вплив на довкілля значно посилюється при її проникненні на необроблювані землі з порушенням трав'янистим покривом. За відсутності, у більшості випадків, у складі рослинності таких земель конкурентоздатних щодо амброзії рослин, виникають найкращі умови росту і розвитку карантинного бур'яну, кількість сходів якого може дорівнювати декільком тисячам на квадратному метрі, рослини спроможні накопичувати за вегетаційний період до 110 тонн/га фіто маси.

Борщівник Сосновського (*Heracleum sosnowskyi* Manden) - культура, яку вирощували на корм (силос) для тварин у 50-ті роки минулого сторіччя. Його перестали вирощувати з дуже простої причини - запах ефірних речовин, які містяться в рослинах, передавався в молоко. Пити таке молоко люди відмовились. З часом борщівник Сосновського почав поширюватись у вигляді своєї здичавілої форми. З'ясувалось, що під час вегетації борщівник накопичує динамічно активні органічні сполуки: кумарини, фурукумарини (у тому числі бергаптен, ізобергаптен, ізопімпінелін, ксантотоксин, псорален, ін.). Сік рослин, що потрапляє на шкіру з

такими речовинами, під впливом сонячного світла (ультрафіолету) здатний підсилювати пігментацію шкіри людини і тварин, викликати дерматити, які називають "опіками". Найчастіше дерматити від попадання соку борщівника на шкіру проявляються у вигляді пухирів, які викликають неприємні больові відчуття. Такі пухирі з часом стають темними плямами, що сходять протягом 3-6 місяців. Відомі навіть летальні випадки від численних опіків шкіри у дітей молодшого віку.

Борщівник успішно проникає в природні екосистеми: на узбіччя відомчих автомобільних та залізничних шляхів, польових доріг, на крайові смуги сільськогосподарських угідь, каналів, ярів, балок, заплави річок, на необроблювані землі, пустирі, сміттєзвалища, обочини лісів. Борщівник можна знайти в парках, садах, населених пунктах.

4. Мета Програми

Мета Програми - проведення комплексу заходів по виявленню, локалізації та ліквідації осередків карантинних рослин, не допускаючи утворення, дозрівання та розповсюдження насіння на території населених пунктів, вздовж доріг, по берегах річок, сіножатях, пасовищах;

-приведення в належний фітосанітарний та естетичний стан території населених пунктів;

-зменшення кількості випадків захворювання на алергію серед населення та профілактика опіків 1-3 ступенів внаслідок контакту з борщівником Сосновського.

Для досягнення мети Програми необхідним є ліквідація осередків карантинних рослин, що дозволить знизити їх чисельність, пригнітити ріст та розвиток, а надалі повністю ліквідувати їх та створити умови для негайного знищення у разі наступного виявлення.

Одними з оптимальних варіантів розв'язання цієї проблеми є залучення широкої громадськості на добровільних засадах та одночасне застосування комплексних заходів.

5. Основні завдання Програми

Забезпечення виконання та проведення заходів боротьби проти карантинних рослин підприємствами, установами, організаціями, закладами незалежно від форми власності та домогосподарствами і власниками та орендарями земельних ділянок.

Привернення уваги населення та громадськості населених пунктів до проблеми, пов'язаної із зараженням земель карантинними рослинами. Ознайомлення з карантинними рослинами та методами боротьби з ними у навчальних закладах населених пунктів.

6. Перелік заходів Програми

№ п/п	Найменування заходів	Виконавець	Термін виконання	Очікувані результати
1	2	3	4	6
1	Виявлення осередків борщівника Сосновського та амброзії полинолистної на території Великодобронської сільської ради	Виконком Великодобронської сільської ради	Щороку	Встановлення осередків борщівника Сосновського та амброзії полинолистної, що потребують заходів
2	Проведення заходів зі знищення борщівника Сосновського та амброзії полинолистної на території Великодобронської сільської ради	Підприємства та організації, що розташовані у межах громади	Квітень - червень щороку	Знищення визначених осередків на території Великодобронської сільської ради

3	Перевірка проведених заходів боротьби з осередками борщовика Сосновського та амброзії полинолистості	Виконком Великодобронської сільської ради	Травень-липень щороку	Недопущення розмноження осередків борщовика Сосновського та амброзії полинолистості на території Великодобронської сільської ради
---	--	---	-----------------------	---

7.

7. Результативність і організаційне забезпечення Програми

Результативність реалізації Програми й оцінювання ефективності виконання її заходів визначаються на основі наступних індикаторів: - площа зменшення та розповсюдження осередків карантинних рослин по районах населених пунктів, га;

- зменшення кількості хворих на алергічні захворювання, які звернулися до лікаря, осіб.

Організаційне забезпечення реалізації Програми і контроль за виконанням передбачених Програмою заходів здійснює Виконавчий комітет Великодобронської сільської ради та депутати на своїх округах.

Інформацію про стан виконання Програми виконавчий комітет сільської ради надає постійним комісіям з питань фінансів, б'юджету, та планування соціально - економічного розвитку, з питань управління комунальною власністю громади та охорони навколишнього середовища.

8. Очікувані результати виконання Програми

Реалізація Програми дасть можливість на кінець 2025 року:

- звести до мінімуму площі зараження карантинними рослинами на території Великодобронської сільської ради;
- покращити санітарний та естетичний стан території;
- зменшити кількість випадків захворювання на алергію серед населення – забезпечити раціональне використання земель;
- зберегти природню родючість ґрунтів та поліпшити екологічний стан території громади;
- досягнення максимальної очистки від карантинних бур'янів та вегетативних зачатків що поліпшить естетичний стан населених пунктів

9. Довідковий матеріал

1. Біологічні особливості та умови поширення.

Амброзія полинолиста - небезпечний для людини і довкілля бур'ян, який має карантинне значення в Україні, засмічує подвір'я та вулиці, присадибні ділянки, сади, пустирі, узбіччя доріг, залізничні насипи, береги річок та ставків, ползахисні смуги. На полях засмічує практично усі сільськогосподарські культури і угіддя в тому числі: просапні - соняшник, кукурудзу, сою; багаторічні та однорічні кормові трави, озимі та ярі зернові, технічні, луки та пасовища, а також велику кількість необроблюваних земель. Розвиваючи велику надземну вегетативну масу, амброзія полинолиста здатна в польових умовах витіснити і пригнічувати як культурні рослини, так і бур'яни. В результаті надмірного висушування й виснаження ґрунтів урожай сільськогосподарських культур значно знижується, а при великому забур'яненні культурні рослини гинуть. Для утворення однієї тонни сухої речовини амброзія полинолиста виносить з ґрунту 15,5 кг азоту і 1,5 кг фосфору, а також ґрунт втрачає близько 950 тонн води. В результаті високої забур'яненості карантинним бур'яном та внаслідок надмірного висушування й виснаження ґрунту урожай сільськогосподарських культур знищується практично на 100%, врожай з таких полів навіть не збирають. При середній забур'яненості (10 рослин/м.кв) урожай сільськогосподарських культур знижується відповідно: соняшнику - на 40%, кукурудзи - до 35%. Забур'янення сільськогосподарських угідь амброзією полинолистостю призводить до значних економічних витрат на вирощування сільськогосподарських культур.

Згідно з попередніми розрахунками загальна сума збитків у посівах соняшнику та кукурудзи від засмічення їх амброзією становить по Україні близько 1700 млн. гривень на рік.

Протягом останніх років відмічено тенденцію до покращення культури землеробства

землевласниками і землекористувачами, але через вищевказані чинники вогнища амброзії полинолистою мають властивість поширюватись навіть при здійсненні заходів боротьби з карантинними бур'янами. Для повного знищення амброзії полинолистою необхідно застосування одночасно та систематично протягом мінімум 5 років комплексу агротехнічних, механічних, хімічних заходів та соціальних заходів, направлених на усвідомлення кожного громадянина масштабів шкоди чинності амброзії полинолистою.

Затвердження селищної програми та виділення коштів для проведення боротьби з амброзією полинолистою за рахунок коштів місцевого бюджету та коштів сільськогосподарських підприємств дасть змогу вирішити дану проблему. Зважаючи на небезпечність карантинного бур'яну, боротьба з амброзією є одним з пріоритетних напрямків.

Борщівник Сосновського - реліктова та добре пристосована до виживання але чужа для України рослина, що походить із Кавказу, де місцеві жителі використовували для овочевих супів та борідів молоде листя до появи квітконоса, звідки його назва.

Містить фотоактивні сполуки, небезпечні для шкіри людини при сонячному опроміненні. У молодому листі ці речовини можуть розкладатися при термічній обробці.

Рослина в перші роки не вибиває пагона, росте в вигляді листя в куці та збільшує кореневище, на 2-3 рік з'являється трубчатий пагін із декількома суцвіттями. Перецвівши, рослина гине. Скошена рослина, яка не відцвіла, дає пагін на наступний рік, і може жити протягом багатьох років допоки не відцвіте. Якщо стовбур перебитий, за умови теплої погоди квітне повторно через 1-2 тижні, на вцілілих пагонах в прилистових розетках розвиваються квіти, причому інколи в більшій кількості. Нові квіти можуть зростати навіть майже біля землі, тому скошування є малоефективним.

Зростає до 3-5 метрів в висоту, товщина стебла - до 10 сантиметрів. Основними місцями його поширення є потічки, береги річок, узбіччя доріг, деградовані пасовища і покинуті поля. Насіння борщівника Сосновського дозріває навіть тоді, коли стовбур рослини зрізано, воно розсівається в діаметрі 5-6 метрів навколо рослини, проте сухостій з насінням переносить зимові хуртовини, знаходячись над сніговим покривом, сприяючи рознесенню насіння на великі відстані. Насіння зберігає здатність до проростання протягом декількох років. Є медоносом, проте активно витісняє в своїх заростях всі квіткові культури, із врожайністю до 300 кг/га, мед має темний колір та виражену спазмолітичну та заспокійливу дію.

2. Методи боротьби.

З метою забезпечення збалансованих та комплексних заходів боротьби з амброзією полинолистою та борщівником Сосновського в найближчі роки пріоритетне значення буде надаватись механічним, агротехнічним та хімічним методам боротьби, які можуть застосовуватись одночасно.

У населених пунктах:

- Створенню штучних фітоцентрів з багаторічних трав у вогнищах амброзії полинолистою. Цей варіант фітоценотичного контролю заснований на здатності багаторічних трав пригнічувати рослини амброзії і зменшувати її чисельність;
- Систематичному скошуванню рослин амброзії полинолистою з початку вегетації (квітень - травень) до цвітіння (кінець липня - початок серпня);
- Вириванню рослин амброзії з корінням та їх знищенню шляхом спалювання у спеціально призначених місцях або подрібнення з наступним захороненням решток у санітарних ямах;
- Знищенню рослин амброзії на засмічених присадибних ділянках агротехнічним методом (перекопування або приорування ґрунту з подрібненням рослинних решток) та (при можливості) з наступним висівом на цих ділянках багаторічних низькорослих або газонних трав.

На узбіччях доріг (автошляхів та залізничних колій), лісосмуг, землях загального призначення:

- Застосування для обприскування гербіцидів відповідно до Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні (зі змінами та доповненнями);
- Підсіву багаторічних низькорослих або газонних трав;
- Систематичному скошуванню рослин амброзії полинолистою з початку

вегетації (квітень - травень) до цвітіння (кінець липня - початок серпня).

У полях сівозміни (після збирання попередника або в осінньо - весняний період):

- Дотриманню технології обробітку ґрунту, що включає своєчасний передпосівний його обробіток, оптимальні строки сівби, догляд за посівами, збирання тощо;
- Застосуванню для обприскування гербіцидів відповідно до Переліку пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні; - Дотриманню сівозміни, обов'язковому висіву просапних культур та багаторічних трав, що повинні чергуватися, по можливості не висівання протягом 3-х років на враженому полі соняшника, кукурудзи тощо;
- Передпосівному внесенню у ґрунт гербіцидів та проведенню дворазового лущення рослинних решток.

У промислових садах, розсадниках:

- Дотриманню технології обробітку ґрунту.

У залишених полях, що повністю заростають:

- Обробка полів гербіцидами суцільної дії, скошуванню рослин амброзії полинолистою до цвітіння;
- Проведенню дворазового лущення або дискування (вздовж і поперек поля) та культивуації посіву багаторічних трав або просапних культур. Виконання Програми у трирічний термін в один етап передбачає знищення карантинного бур'яну на 75% від всієї площі зараження.

З метою забезпечення збалансованих та комплексних заходів боротьби з борщовиком Сосновського в найближчі роки пріоритетне значення буде надаватись механічним, агротехнічним та хімічним методам боротьби, що застосовуватимуться одночасно;

Механічний: обрізування квітів в період бутонізації і початку цвітіння рослин - найдієвіший спосіб знищення борщівника на невеликих площах, але і один з найнебезпечніших - легко забруднитися соком і отримати сильні дерматози на різних ділянках тіла. При обрізуванні генеративних органів важливо зрізати лише бутони, квіти, або дрібні зелені і ще не розвинені плоди. Обрізати потрібно центральну парасольку і парасольки першого порядку. Парасольки другого і наступних порядків (якщо вони утворюються) можна обрізати під основу цієї парасольки. Для цього парасольку знизу охоплюють захищеною рукою (в рукавичці) і зрізають тільки квіти. Строго дотримуючись правил індивідуального захисту, щоб сік або роса з розчином у ній соком з рослин не потрапили не тільки на незахищені ділянки тіла, але і не промочили одяг. Якщо терміни для обрізки бутонів, квіток вручну все ж були упущені, а всі рослини були просто скошені - потрібно уважно стежити, щоб від коріння не з'явилися нові бічні парасольки в прикореневій розетці - як тільки рослина дасть нові парасольки і квіти в них утворять зав'язі, значить буде нове покоління насіння, достатнє для відновлення заростей цієї рослини. **Спалювання:** дуже ефективний шлях знищення насіння рослин саме в період його дозрівання. Тут важливо не упустити момент проведення заходу - краще його проводити до початку повного дозрівання плодів у центральній, найбільшій парасольці. Повинно бути зрозуміло - цей метод потребує максимальної обережності й акуратності. Перед підпалом можна рослини облити горючою рідиною (так, щоб саме парасольки з плодами були намочені), і під час їх горіння важливо дотримуватися всіх запобіжних заходів - з плодів будуть виділятися ефірні масла, які так само горючі. Важливо дотримуватися всіх заходів протипожежної безпеки, а також намагатися не допускати попадання соку на відкриті ділянки тіла і одяг.

Хімічний: можливе використання різних видів гербіцидів, що випускаються промислово: раундап, торнадо та ін. Час обробки - на початку відростання рослин борщівника, і обов'язково, перед початком цвітіння (оптимальні терміни для проведення обробки - кінець травня, початок червня, при відростанні рослин на 10-20 см). Проведення робіт в зазначені терміни спростить застосування ручних і механізованих способів внесення гербіцидів і дозволить знизити ризик отримання опіків. Слід зазначити, що проведення обробки рослин гербіцидами на початку дозрівання насіння є менш ефективним. Часті та інтенсивні обробки будуть ефективними для генеративних рослин, починаючи з моменту розвитку генеративного пагона і лише до початку цвітіння. В інші періоди життя рослин, не враховуючи вегетуючих

молодих рослин, значного ефекту обробка гербіцидами давати не буде, бо монокарпічні рослини після цвітіння відмирають самі по собі, і без застосування гербіцидів. Дози (концентрація) застосовуваних гербіцидів для обробки борщівника повинні бути подвійними або навіть потрійними від прописаних для окремого виду гербіциду. Ефект може бути досягнутий при двох повторних обробках з перервою між ними в 15-20 днів. При обробці гербіцидами потрібно стежити, щоб препарат потрапляв не тільки на листову поверхню, але й стікав би по черешкам в листову розетку, і досить рясно були змочені гербіцидом генеративний пагін і суцвіття (парасольки, якщо вони будуть розвинуті до моменту обробки). Проте потрібні експерименти з оцінки таких впливів не тільки на рослини борщівника, але й на довкілля (інші супутні локальні види рослин, комах, дрібних тварин та ін.).

Агротехнічні заходи: агротехнічні заходи у боротьбі з борщівником Сосновського найбільш ефективні після хімічної обробки вегетуючих рослин. Тому, після внесення гербіцидів на основі гліфосату, дикамба кислоти, метсульфурон-метилу рекомендується обов'язкове проведення оранки (кілька разів за вегетацію). Перша оранка повинна бути проведена навесні невдовзі після настання моменту виїзду в поле. Краще проводити підрізування коренів, використовуючи плоскорізи. Глибина обробки на горизонті 5-10 см. Важливо зрізати точку росту борщівника (властивий геотропізм - заглиблення точки росту нижче рівня ґрунту), яку рослини затагують на 3-5, або 7-10 см. Глибина розташування бруньки залежить від типу ґрунту, кліматичних умов регіону. У разі відростання рослин від коренів після першої оранки - другу обробку важливо провести до моменту розгортання листя і винесення на поверхню суцвіт'я. Для повного знищення всіх рослин борщівника оранки потрібно проводити протягом декількох років (залежно від засмічення полів насінням) від 2-3 до 5-7 років. Восени оранку на полях, зарослих борщівником, проводити не можна, бо це сприятиме накопиченню насіння в ґрунті, і викорінення буде розтягуватися ще на кілька років.

Ручний: індивідуальний спосіб боротьби з використанням лопати. Починаючи з ранньої весни, як тільки рослини починають відростати

- саме час вийти зі штиковою лопатою для знищення рослин борщівника. Дуже важливо мати добре заточений (гострий) шанцерний інструмент. Суть роботи
- зрізати (зрубати) точку росту нижче кореневої шийки. Якщо зрубати вище, тобто на корені залишиться кілька сплячих бруньок в листових пазухах - то вони підуть у ріст, і встигнуть дати насіння, основну одиницю розмноження борщівника. Закладення і розвиток генеративних структур у борщівника відбувається у рік вегетації.

Однорічні сходи легко знищити лопатами, прополками і регулярною відвальною оранкою. Сходи можуть з'являтися не тільки навесні, але і протягом літа (особливості різноякісності насіння). Тому оранка повинна бути проведена багаторазово, кожні 3-4 тижні, починаючи з моменту відростання рослин. Важливо - не допускати цвітіння нових рослин.

Використання ремедіаторів: на полях, де проводиться знищення борщівника, можливе введення нових видів рослин, які можуть використовуватись для відновлення земель. У даному випадку це можуть бути впроваджені на поля швидкозростаючі і високопродуктивні злаки (стоколос, наприклад) або бобові культури (козлятник або галега). Посів насіння замісної культури здійснюється відповідно до загальноприйнятих рекомендацій в лукивництва. Інтенсивні оранки, часті прополки - шлях до знищення сходів - молодих рослин борщівника, різке зниження утворення насіння і повторного обсіменіння полів.

Використання покривних нетканих матеріалів: для розробки їх використання необхідно попереднє проведення ряду експериментальних польових досліджень, щоб визначити, який же матеріал буде найбільш ефективнішим, якої висоти шар землі необхідно насипати зверху, щоб утримати матеріал на поверхні і щоб його не прорвали відростаючі навесні рослини борщівника.

Косіння: ефектний спосіб знищення рослин тільки за умови, що буде проводитись перед виходом рослин "в трубку", тобто обов'язково перед цвітінням борщівника, і не пізніше, ніж через 3-4 тижні після першого скошування. Цей прийом потрібен для знищення ВСІХ генеративних пагонів, несучих суцвіття, і, відповідно, квітів. Важливо - не давати рослинам цвісти, щоб не утворилося нове насіння. Скошувати один раз і в середині цвітіння - буде лише сприяти подальшому розмноженню рослин.

Розведення природних шкідників: на сьогоднішній день відомий лише один

"шкідник" - борщевична міль, личинки якої проникають всередину стебла і просуваються всередині до суцвіття, встигаючи значно об'їсти квіти до розпускання. З'їдаючи квіти ще в бутонах, ця міль сильно знижує насіннєву продуктивність рослин.

Секретар сільської ради

Беата ЯВОРСЬКА